

DÜŞ/DÜŞÜN 20

SIKINTI'NIN FELSEFESİ

LARS FR. H. SVENDSEN

Türkçesi: MURAT ERŞEN

Bağlam Yayınları 311
İnceleme-Araştırma 216
Düş/Düşün Dizisi 20
ISBN 978-605-5809-06-5

Düş/Düşün Dizisi Editörü: Ayça Gürdal Küey

Lars Fr. H. Svendsen
Özgün Adı: Kjedssomhetens Filosofi
Sıkıntının Felsefesi

Türkçe çeviri, yazarın izniyle kitabın Fransızca baskısı,
Petite Philosophie de L'Ennui'den yapılmıştır

© Universitetsforlaget
© Bağlam Yayıncılık

Birinci Basım: Kasım 2008
İkinci Basım: Temmuz 2017
Üçüncü Basım: Ağustos 2020
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak resmi: Francis Bacon, *Self Portrait*, 1978
Baskı: Avcı Ofset
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi No: 6/13
Davutpaşa - Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 44685
Matbaa Sertifika Numarası: 45259

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRİYE DAİR BİRKAÇ SÖZ / Murat ERŞEN	7
GİRİŞ	13
SIKINTI PROBLEMİ	17
Felsefi Problem Olarak Sıkıntı	17
Sıkıntı ve Modernite	28
Sıkıntı ve Anlam	35
Sıkıntı, Çalışma ve Aylaklık	43
Sıkıntı ve Ölüm	46
Sıkıntının Tipleri	50
Sıkıntı ve Yeni	55
SIKINTININ TARİHİ	61
<i>Acedia</i> - Premodern Sıkıntı	61
Pascal'dan Nietzsche'ye Sıkıntı Felsefeleri	64
<i>William Lovell</i> ' dan <i>Amerikan Sapiği</i> ' na- Romantik Dönemin Sıkıntısı	72
<i>Çarpışma</i> - Sıkıntıya, Bedensele, Tekniğe ve İhlale Dair	96
Samuel Beckett ve Bireysel Anlamın İmkânsızlığı	112
Andy Warhol: Bireysel Anlamı Yadsımak	119
SIKINTININ FENOMENOLOJİSİ	128
Duygusal Eğilim Üstüne	128
Varlıkbilim (Ontoloji) - Sıkıntının Yorumbilimi (Hermenötik)	140

SIKINTI AHLÂKI	
Bir Ben Nedir?	161
Sıkıntı ve Tarih	161
Sıkıntı Deneyimi	167
Sıkıntı ve Olgunluk	179
SONSÖZ	184
NOTLAR	187
KAYNAKÇA	208
DİZİN	221

ÇEVİRİYE DAİR BİRKAÇ SÖZ

Küçük, fazla düzenli bir Avrupa kentinin tekdüzeliğinde insan bir yerden sonra sıkılmaya başlar. Hele ki güneş kendini pek göstermiyorsa. Üstüne üstlük size sonsuzluk hissi veren o alıştığınız deniz de yoksa. İşte tam böyle kasvetli bir halet-i ruhiye içinde “sıkılıyorum” lafının dilimize fazlaca dolandığı bir zamanda, arkadaşlarımdan biri Svendsen'in bu kitabıyla çıkageldi. Sıkıntıyı konu alan bu akıllıca metinleri okurken sıkıntım dağıldı. Her bölümü saatlerce konuşup keyiflendik ve o insani içgüdüyle bu bilgileri ve keyfi paylaşmak istedik. Ama Norveççe bilen bir Türk ya da Türkçe bilen bir Norveçli felsefeci bulamayınca, ben de eğlence olsun diye kitabı üç kişi Fransızca'dan çevirme fikrini attım ortaya. Kimileri eğlenmek için bulmaca çözer, kimileri de çeviri yapar işte! Fikir kabul gördü, ancak müstakbel çevirmenlerden biri aşık olunca sıkıntısının çehresi değişti, diğeri ise - Albatros- kısa bir bölümü çevirdikten sonra uyku aralarında doktora tezi yazma çabasını tercih etti. Netice itibarıyla iş başa düştü.

Burada, okuyucu ne sıkıntıya dair bir sözlük tanımı beklemeli -zira bu fenomen ziyadesiyle karmaşık- ne de nihai bir çözüm önerisi, çünkü problemi ortaya koymak problemi çözmek demek değildir. Belki de felsefe ve edebiyat zaten çoğu kez sadece bu işe yarar. Svendsen'e göre de sıkıntı felsefenin uğraştığı -ya da uğraşması gereken-

büyük felsefi problemlerden biri. Problematığı daha iyi ortaya koymaya çalışırken yazar olabildiğince farklı alanlardan yazar ve düşünürlerden çokça alıntılar yapma yolunu seçmiş. Pessoa, Leopardi, Nietzsche, Kafka, Mann, Cioran, Beckett, Schopenhauer, Kant, Moravia, Benjamin, Warhol bunlardan sadece bir kaçı. Bu yüzden kitap bir anlamda enternasyonal bir dile sahip. Eserin Fransızca baskısını çevirdiğim için alıntıların tercümesi de doğal olarak Fransızca'dan oldu. Ama, tercümenin daha sağlıklı olmasını istediğim için, alıntıların yapıldığı eserlerin, varsa, Türkçe çevirilerinden kendi yaptıklarımı kontrol etme angaryasından kaçınmadım. Böylece daha geniş okuma yapmak ve alıntıların ilk elden çevirilerine göz atmak isteyenlerin faydalanması bakımından kitabın sonundaki geniş notlara ve kaynaklara Türkçe basımları ve alıntılarının künyelerini ekledim.

Kitap özünde durumsal sıkıntıyı varoluşsal sıkıntıdan ayırıyor. Bu yüzden çeviri de “can sıkıntısı” yerine “sıkıntı” kelimesini yeğledim. Dolayısıyla ontolojik tarafı şöyle özetlenebilir herhalde: Sıkılıyorum, o halde insanım. Ama/zira varlık varolmakla yetinirken, insan insan olmakla kifayet etmiyor. Böylece, öte yandan, kitap sıkı bir modernite eleştirisi olarak okunabilir. Denilebilir ki, modernizmi en iyi karakterize eden şey sekülerleşmedir. Rönesans dönemi, Hobbes'un mekanist doğa anlayışına dayalı politika felsefesi, Kant'ın metafiziği imkânsız kılması, romantik akım ve nihayet pozitivist inanç sistemini takip eden insan asırlar boyunca git gide daha fazla Tanrılığa soyunmuş ve git gide daha fazla insanlıktan çıkmıştır. Yüzyılımız altın çağ yerine, iki dünya savaşı ve bol bol totaliter baskı ve katliam buldu. Nietzsche'nin “Tanrı öldü” sözü işte bu nihilizm dönemini haber veriyordu. Dünyanın büyüünün bozulmasıyla eski

değerler de yok oldu. Öyleyse sıkıntının bir anlam boşluğu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu boşluğu doldurmak içinse modern insan kendini hedonizme ve netice itibarıyla sapkın bir ihlal mantığı ile aşırılık yoluna bırakmıştır. Ayakta durmasının yolu şimdilik sınırsız eğlence, sınırsız tüketim, aşırıya vardırılmış seks ve şiddettir. Teknolojiyi arkasına alan kapitalizm “imgesel”de arzulan nesneyi “gerçek”te bir ihtiyaç nesnesi olarak sağlamak iddiasıyla doymaya ve doyurmaya çalışmakta. Parolası: nothing is impossible ya da you want, you can. Öz yıkıma ve intihara susamış gibi, modern özne, dinamiğinin motoru olan arzu-ya burun kıvırıp, imkânsız zevke göz dikerek etik, politik ve psikolojik olarak “susmuştur”. Bu konuda özellikle Ellis'in “Amerikan Sapığı” ile Ballard'ın (Cronenberg) “Çarpışma”sına hasredilen bölümler son derece aydınlatıcı ve çarpıcı: Dünya cennetinde çıkış yok.

Heidegger'in düşüncesini ele alan bölüm, yazarın da belirttiği gibi, filozofun özel terminolojisinden dolayı, felsefeci olmayanlar için fazladan bir gayret talep edebilir. Bu sebeple dipnotlarla açıklamalar yapma yoluna gittim, ama bu notların da kolayca anlaşılacağından pek emin değilim.

Kitapta sözü edilen düşünürlerden kendime en çok Pascal'ı ve yazarın ayrı bir kitabı hakettiği için yeterince işleyememekten dolayı hayıflandığı Kierkegaard'ı yakın buluyorum: İnsan sonlu ile sonsuzun sentezidir, sonluluğa kapanırsa umutsuzluğa düşer ve sıkıntıya. Ama öyle farklı vechelerden düşünceler dile getirilmiş ki herkesin aşına ve sempatik bulacağı farklı saptamalar ve çözüm önerileri bulacağı muhakkak. En azından bu kitabı okuduğu sürece sıkıntısının bir nebze dağılması dileğim.

Son olarak, her zamanki iyi niyetiyle kitabın telifinin peşini bırakmayan Ayça Gürdal'a ve kitabı yayımlamayı canı gönülden kabul eden Bağlam Yayınları'na teşekkürü borç bilirim. Ayrıca kitabın yazarı Lars Fr. H. Svendsen'e de, kitabı Fransızca baskısından çevirmemize müsaade ederek gösterdiği anlayıştan dolayı müteşekkirim.

Murat ERŞEN

Hazların dipsiz denizinde olduğu gibi bilginin derinliklerinde de, demir atacak bir yeri boşuna aradım. Bir hazzın başka bir hazza el uzattığı neredeyse karşı konulmaz gücü, hazzın doğurabileceği sahte coşkunluk türünü hissettim; ayrıca sıkıntıyı ve ardından gelen büyük acıyı da hissettim. Bilgi ağacının meyvelerinden tattım ve çoğu kez onları tatmanın sevincini duydum. Ama bu sevinç yalnızca bilgi anındaydı ve ardında hiçbir derin iz bırakmıyordu. Sanki bilgeliğin kadehinden içmiyordum da içine düşmüştüm.

SØREN KIERKEGAARD, Gilleleje

1 Ağustos 1835

GİRİŞ

Bu deneme kendimi aylıklığa adamaya karar vermiş olduğum bir zamanda kaleme alındı. Uzun bir araştırma projesini başarıyla tamamına erdirdikten sonra, niyetim gevşemek ve hiçbir şey yapmamaktı, ama bunun kesinlikle imkânsız olduğu ortaya çıktı. Görünüşe göre hiçbir şey yapmadan duracak halde değildim. Böylece, bir şey yapmak zorunda olduğumu düşündüm ve bu şey işte şu an elinizde tuttuğunuz denemedir.

Çoğu kez, bize ıstırap veren şeye dair iyice tanımlanmış kavramlar yoktur. Sıkıntının ne olduğuna gerçekten birazcık kafa yormuş olanların sayısı ise daha da azdır. Genelde, bu sadece, bizi ilgilendirmeyen herşeye yapıştırdığımız boş bir etikettir. Sıkıntı herşeyden önce *içinde* yaşadığımız bir şeydir, üstüne sistemli olarak kafa yordığımız bir şey değil. Yine de bu denemede, o işin içine girdiğinde içimizde neler olup bittiğini daha iyi anlamak, onun ne olduğunu, ne zaman doğduğunu, neden doğduğunu, neden bize tesir ettiğini, bize nasıl tesir ettiğini ve herhangi bir irade edimiyle onu neden aşamadığımızı daha iyi belirlemek için, sıkıntının ne olduğuna dair bazı fikirler geliştirmeyi deneyeceğiz.

Böylesi bir fenomene dair her çözümleme tekyanlı görünme tehlikesiyle karşı karşıya bulunur, zira yaşamın farklı yönleri bir ve aynı şeye -mevcut durumda sıkıntıya-indirgenmiş olur. O yüzden, bu kitaptaki herşey sıkıntıyla ilişkisi içinde temalaştırılmışsa da, varoluşun sadece bu yanıyla özetlenemeyeceğini belirtmek isterim.